

Saec. VIII. — S. Isidore. Ancienne écriture italienne (Bobbio).

Milan, Biblioteca Ambrosiana, L. 99, parte superiore, p. 102, 103, 150.

Exemples de la seconde et troisième main du Codex Isidore, de Bobbio. Voir les explications, pl. 33. Les deux Fac-similés de la première colonne de notre planche représentent les chapitres 30—33 et 39—42 du 3e livre des Etymologies, le Fac-similé de la seconde colonne (l'écriture est de la troisième main) contient les chapitres 11—12 du 8e livre (édition d'Arevalo, dans Migne, *Patrologia latina*, t. 82, col. 170—173 et col. 290—292).

L'écriture est fortement cursive et un peu penchée à droite. L'écriture de la seconde colonne ressemble fort à celle de la première, pourtant la forme des abréviations montre qu'elle est d'un autre copiste; pour *est* on a dans la première colonne *z*, dans la seconde *z* (a. 3; b. 13); le signe pour *ur* dans la syllabe *ter* est placé dans la première colonne au-dessus du *t*, dans la seconde à côté du *t* (a. 1; b. 23, 33). On remarquera aussi, que le nombre des abréviations dans la seconde colonne est bien moindre que dans la première; ainsi le trait ondulé pour *us* ne se retrouve que très rarement, tandis que dans la première colonne, on en use très fréquemment (a. 16; b. 31).

Lettres isolées: *s* est ouvert et sur le confond facilement avec *u* (a. 1; b. 1, 2). Le trait supérieur du *g* est droit dans la première colonne ou légèrement penché; dans la seconde, il est généralement recourbé (a. 2; b. 7; b. 10, 11). *p* à la plupart du temps la forme cursive (a. 2; b. 7; b. 14, et pl. 33 II, ligne 16, 28); dans *diant*, ligne a. 11, *u* est à la place ordinaire, mais *n* est abrégé.

Abréviations [comparer les abréviations dans l'écriture anglo-saxonne, pl. 32]:

1^a Abréviations par suspension, comme dans les manuscrits romains : pour *bus*, on a *b* avec un crochet de forme arrondie ou avec un trait ondulé (a. 6; b. 31); pour *que* on a *q* avec un crochet arrondi (a. 25) ou avec un point (b. 19). Pour *m* à la fin des mots et quelquefois aussi à la fin des syllabes on a un trait ondulé (a. 1; b. 11). Pour la finale *rum* on n'a pas l'abréviation d'un trait oblique, mais *r* avec un trait horizontal (a. 7; b. 6; 7); la finale *um* est pourtant abrégée par *I* avec un trait oblique (a. 4). *Est, non, sunt* et beaucoup d'autres mots sont aussi souvent abrégés par suspension (a. 12; 22; b. 4).

2^a Abréviations par contraction. *Dens* (a. 6), *dicitur* (a. 17; b. 5, 18), *interpretatur* (b. 9, 32), *sunt* (b. 5), *tamen* (b. 29) et d'autres mots sont abrégés par contraction, à la façon des manuscrits chrétiens.

3^a Issus des notes tyriennes sont les signes pour *autem* (a. 2; b. 18), *con* (a. 11, 12), *cum* (a. 2; b. 3, est (a. 3; b. 9, 13), et (a. 2). Les signes pour *autem, eius, est*, est pourtant une autre forme que dans les notes tyriennes. De même l'abréviation pour *vel* (a. 12; b. 5), faute d'I barré, fut peut-être imaginée à propos de la note tyrienne : cette note était formée par un *I*, portant en haut, à gauche, un petit *u*. L'abréviation pour *id* dans les mots *id est* se compose d'un petit *I*, entre deux points; dans les notes tyriennes, on a *i* pour *id* (a. 8; b. 9).

a) (For)ma vero mundi ita monstratur, nam quaecumadmodum erigitur mundus in septentrionale regia plaga, ita de linata in australia. Caput autem eius et quasi facies orientalis regio est, ultima pars septentrionalis est. **VIII. In celo etiam nomine.**

Caelum filosoi nominantur, volvitur atque ardentes esse dicuntur, quod vocatumque hoc est (b. 24), *tantum* (b. 29) et d'autres mots sont abrégés par contraction, à la façon des manuscrits chrétiens. *Caelum* filosoi nominantur, volvitur atque ardentes esse dicuntur, quod vocatumque hoc est (b. 24), *tantum* (b. 29) et d'autres mots sont abrégés par contraction, à la façon des manuscrits chrétiens.

5 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. **VIII. De caelestis sperae⁷ situ.** Spera

10 caeli est species quedam in rotunditate formata, cuius centrum terra est ex omnibus partibus acquirerit circulum. Hanc speram nec principium habere dicunt, sed quod est ex omnibus partibus acquirerit circulum. Hanc speram nec principium habere dicunt, sed quod est ex omnibus partibus acquirerit circulum. *Hanc speram nec principium habere dicunt, sed quod est ex omnibus partibus acquirerit circulum.* *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

15 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

20 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

25 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

30 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

35 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

40 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

45 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

50 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

55 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

60 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

65 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

70 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

75 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

80 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

85 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

90 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

95 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

100 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

105 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

110 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

115 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

120 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

125 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

130 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

135 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

140 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

145 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

150 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

155 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

160 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

165 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

170 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

175 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

180 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

185 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

190 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

195 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

200 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

205 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

210 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

215 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

220 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

225 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus uranum dicitur AIO TV APIACTA⁵.* *id* est a videtur, *co quod aer praescutus*⁶ sit et ad speculum puriorum. *De caelestis sperae⁷ situ.* Spera

230 *M*undus est tamquam terrae caelorum, quod hunc stellarum habet. Distinguunt enim Dous claris nominantur, impletum sole scilicet, lunae orbem, et astorum micantium splenditum signum adorantur. *Hic autem grecus*